

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (ІПСО) У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ В УКРАЇНІ

У світі, де інформація є найціннішим ресурсом, психологічна війна стає важливим інструментом політичного впливу. Одним із ключових аспектів психологічної війни є здатність здійснювати вплив на масову свідомість та формувати громадську думку. Психологічна війна є більш ефективною, ніж традиційна війна, оскільки вона не залежить від кількості зброї та військових сил, а залежить від ефективності інформаційно-психологічних операцій. Це означає, що навіть країна з обмеженими ресурсами має можливість здійснювати успішну психологічну війну. Інформаційно-психологічні операції впливають на настрої та емоції людей, сприяють формуванню певних стереотипів та уявлень про світ. Тому важливо розуміти, як функціонують інформаційно-психологічні операції та як від них захищатись, щоб не стати жертвою маніпуляцій та дезінформації.

Інформаційно-психологічні операції (ІПСО) – це спрямовані на вплив на психологічний стан людей та груп населення дії, що виконуються з використанням інформаційних технологій та медіа. Мета ІПСО – зміна психологічного стану цільової аудиторії з метою досягнення бажаного результату, який може бути політичним, економічним, військовим або іншим. ІПСО використовуються в різних сферах, включаючи військові конфлікти, політичні кампанії, маркетинг та рекламу, а також для зміни психологічного стану масової аудиторії в цілях соціальної інженерії та маніпуляції громадською думкою. Поняття ІПСО увійшло до активного наукового вжитку із середини XX століття, проте медійну популярність в Україні отримало лише з початком україно-російського протистояння [1].

Інформаційно-психологічні операції є важливою складовою військової стратегії в сучасних конфліктах, включаючи війну в Україні. Інформаційний простір став важливим полем битви, де використовуються різноманітні засоби впливу на масову свідомість, які мають значний вплив на результати конфлікту. Інформаційний простір є сферою діяльності засобів масової інформації, інформаційних агентств, окремих журналістів, фахівців певних організацій, установ, які виробляють і поширюють інформацію та знання [2]. Інформаційно-психологічні операції мають різний масштаб і форму, від впливу на соціальні мережі до поширення фейкових новин у мас-медіа. Цілі ІПСО можуть бути різними, від збільшення популярності політичної партії до дестабілізації ситуації в країні або в цілому світі. Для успішної реалізації ІПСО необхідна відповідна інформаційна база, технічні можливості та висококваліфіковані кадри. В умовах гібридної війни ІПСО активно використовують соціальні мережі для підризу

моралі та дезінформації противника, для формування образу ворога і залучення на свою сторону міжнародної спільноти. Соціальні мережі стають ефективним засобом комунікації, координації дій та самоорганізації конфліктних сторін, про що свідчать такі історично значущі події як Brexit, Арабська весна та Революція гідності [3]. З подальшим розвитком соціальних мереж почалося їхнє використання як засобу поширення дезінформації, дезорганізації, пропаганди та маніпуляцій. Використання фейкових новин і фейкових акаунтів у соціальних мережах як елементів інформаційно-психологічних операцій в Україні становить суттєву загрозу стабільності та безпеці країни. Ці кампанії були особливо ефективними у створенні розколу та плутанини, підриваючи довіру до влади. Українські політики та високопосадовці ефективно використовують всі можливі засоби комунікації з метою протидії поширення дезінформації, в тому числі соціальні мережі для спілкування зі світовими лідерами та поширення достовірної інформації про ситуацію в Україні [4].

Інформаційно-психологічні операції (ІПСО) використовують різні методи та прийоми для досягнення своїх цілей. Мова буде йти про дезінформацію, використання неправдивої або зміненої інформації з метою зміни уявлень, думок та переконань людей; психологічний тиск на людей задля зміни їхньої поведінки або переконань; діяльність з метою підриву довіри до уряду, правоохоронних органів та інших інституцій; обмеження доступу до інформації та контроль за її поширенням для забезпечення певного впливу; використання психологічних технологій для отримання переваги відносно противника; маніпулювання масовою свідомістю; соціальний інженеринг для зміни соціальної поведінки та управління людьми; залякування, загрози або насильства з метою зміни поведінки людей. Ці методи та прийоми використовуються окремо або в комбінації, для досягнення військово-політичних цілей в рамках ІПСО. Оскільки вони можуть мати значний вплив на психологічний стан військових та населення, важливо розробляти ефективні заходи для захисту від ІПСО.

Україна, опинившись в умовах складної політичної та військової конфронтації з російською федерацією, стала сферою активного застосування ІПСО. Україно-російське протистояння є своєрідним полем битви не лише на фізичному, але й на інформаційному фронті. Російська сторона використовує різноманітні методи та технології ІПСО, спрямовані на маніпуляцію думками, перекручення фактів, створення фейкових новин та поширення пропагандистської інформації з метою впливу на українське суспільство та міжнародне сприйняття конфлікту. Слід зазначити, що росія використовувала ІПСО роками, зламуючи демократії, втручаючись у понад 30 національних виборів від Угорщини та Польщі до Brexit і президентських перегонів у США 2016 року. Вони підняли теорії змови, які варіювалися від Q-Anon до брехні щодо вакцини проти коронавірусу, і надавали виправдання військовим діям росії всюди від Грузії до Сирії [5]. Прикладами використання фейків для ІПСО є поширення чуток про військові дії на сході України, що викликають паніку, або поширення фотомонтажу

та інших фальсифікацій в соціальних мережах, що мають на меті викликати негативне ставлення до певних подій або політичних діячів. Згідно з дослідженнями, розповсюдження фейкових новин має значний вплив на настрої та переконання людей, а також може призвести до серйозних наслідків, таких як політична нестабільність та соціальна напруга. Тому, для забезпечення національної безпеки, важливо розробити ефективні стратегії боротьби з цим явищем, які включатимуть в себе навчання громадськості критичному мисленню та розвиток відповідних технологій виявлення та протидії фейковим новинам.

Захист від ІПСО важливий для запобігання можливих негативних наслідків маніпуляції з інформацією. Критичне мислення є ключовим фактором в здатності розпізнати дезінформацію та маніпуляції. Перед тим, як приймати будь-яку інформацію, потрібно ретельно її перевірити на достовірність та використовувати критичне мислення, щоб уникнути прийняття неправдивої інформації як факту. Важливо використовувати джерела інформації, які є авторитетними та мають добру репутацію. Перш ніж приймати рішення, необхідно проаналізувати інформацію, щоб визначити, яка є її достовірність та обґрунтованість. Необхідно розуміти, що дезінформація може бути передана через неперевірені джерела або за допомогою маніпулювання інформацією. Важливо вміти контролювати свої емоції та відчуття, які можуть бути спричинені ІПСО.

Дії зі спотворенням інформації, психологічний тиск, дестабілізація суспільства, формування ідеологічної пропаганди, маніпулювання думками та ідеями населення – це лише кілька прикладів застосування ІПСО. Дослідження застосування ІПСО в сучасній війні є важливим в контексті забезпечення безпеки національної держави і підвищення рівня захисту населення. Зростання уваги до ІПСО в Україні викликане не лише загостренням конфлікту, але й збільшенням доступу до інформаційних технологій. Інтернет, соціальні мережі та медіа-платформи стали потужними інструментами поширення інформації, але водночас і засобами маніпуляції та впливу на свідомість людей. Українське суспільство стало більш освіченим щодо методів ІПСО та більш критичним до інформації, яка до нього надходить.

Наголос на понятті ІПСО в українському контексті допоміг зрозуміти, що маніпуляція інформацією не є новим явищем, але набуває нових форм та розмірів у сучасному цифровому світі. Дослідження ІПСО стало одним із напрямків наукових досліджень та практичних заходів в Україні, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки та формування медійної грамотності у громадян.

Список використаних джерел:

1. Онкович А. (2021). Соцмережа Фейсбук та інформаційно-психологічні операції. Український інформаційний простір, 1(7), 206–220. URL: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(7\).2021.233974](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(7).2021.233974)
2. Шмаленко Ю. І., Матвієнків С. М., Кольцов В. М. (2022) Проблеми та перспективи розвитку національного інформаційного простору

України. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 37. С. 223–227. URL: <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.37>

3. Shmalenko I., Yeftieni N., & Semenets-Orlova I. (2021, December). Impact of Social Media Influencers on Public Policy and Political Discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88–93). Atlantis Press. URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211218.015>
4. Шмаленко Ю. І. (2023). Еволюція ролі соціальних мереж у сучасному публічному дискурсі. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру* : матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 березня 2023 р.). Одеса : Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». С. 45–49. URL: <https://hdl.handle.net/11300/24417>
5. Singer P. W. How Ukraine Won The #LikeWar. *Politico*. 03/12/2022. URL: https://www.politico.com/news/magazine/2022/03/12/ukraine-russia-information-warfare-likewar-00016562?fbclid=IwAR34CP4gJFJTrY3_IYr-Ukc0ajAwYY-ExHYwzDWiKethBsyPNkSkxK5UWRgw

Ключові слова: війна, інформаційно-психологічна операція (ІПСО), дезінформація, інформаційна безпека.

Key words: warfare, Psychological operations (PSYOP), disinformation, information security.

ЯЦЕНКО МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціології, кандидат соціологічних наук, доцент*

ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЯХ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

За даними Міністерства освіти і науки України (МОН), з початку повномасштабної війни у лютому 2022 року Запорізька, Донецька, Миколаївська і Херсонська області мали найбільші пошкодження та руйнування навчальних закладів (1). Нині у школах Запорізької, Донецької і Херсонської областей, які досі частково окуповані та у яких тривають бойові дії, навчання відбувається виключно онлайн, а багато учнів і вчителів стали внутрішньо переміщеними особами або біженцями. Хоча доступ до освіти повільно відновлюється у східних і південних регіонах, умови для ефективного онлайн-навчання залишаються складними, оскільки уроки часто перериваються через відключення електроенергії, нестабільний інтернет зв'язок та повітряні тривоги. У лютому 2023 року Ініціатива REACH провела дослідження серед вчителів та учнів початкової та середньої освіти у зазначених чотирьох областях з метою визначення конкретних потреб вчителів та учнів у цьому контексті.

Бойові дії у східних та південних регіонах спричинили кілька хвиль переміщення людей до населених пунктів, що, як вважається, є безпечнішими або де може бути житло та робота, що є ще однією з причин переміщення. Станом на 23 січня 2023 року, за оцінками МОМ, в Україні

Калашнікова Людмила Володимирівна	
Соціальні практики забезпечення життя: особистісний вимір	217
Яковлева Лілія Іванівна	
Делегітимація влади як глобальний виклик ХХІ століття	221
Каретна Ольга Олександрівна	
Проблеми взаємовідносин молоді та старшого покоління	223
Шмаленко Юлія Іванівна	
Використання інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) у сучасній війні в Україні	226
Яценко Микола Анатолійович	
Дослідження сфери освіти на територіях, що постраждали внаслідок війни	229
Барасій Віта Юрійвна	
Розвиток соціальних мереж: синергія демократії та технологій	232
Безуглова Валерія Дмитрівна	
Комунікація у системі «населення-влада» під час криз: досвід України	235
Білий Веніамін Сергійович	
Виборчі та парламентські дебати: медіа-скандали vs. раціональна комунікація	239
Івановський Віктор Віталійович	
Система економічної демократії: синергія політичної науки та економічної теорії	241
Фартушний Дмитро Сергійович	
Ситуація вибору та електоральний вибір в Україні	243

СЕКЦІЯ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІУМУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Цільмак Олена Миколаївна	
Психотехнології для регуляції та проживання стану тривоги	247
Корнута Людмила Михайлівна	
Створення психологічної безпеки в команді: роль лідера	252
Короход Ясміна Джанівна,	
Татьянчиков Андрій Олександрович	
Деякі базові техніки гештальт-терапії для розвитку особистості	254
Лазор Катерина Петрівна	
Соціальна криза самоідентифікації особистості	257
Лісовенко Анна Федорівна	
Причини та методи корекції прокрастинації особистості	260
Ташматов Вячеслав Абдуллайович	
Професійна психологічна підготовка поліцейських в умовах війни	264